

RESPECT 2002: MEZI TRADICÍ A BUDOUCNOSTÍ

Pokud jste navštívili některý z předchozích ročníků festivalu Respect, vedle hudebních zážitků jste si možná odnesli i určitou obavu: Na naší planetě se zatím ještě pořád setkáváme s fascinujícími hudebními kulturami. Ale nestaly se z nich ohrožené druhy? Dokážou národnostní menšiny, jejich kultura i hudební styly vzdorovat tvrdě postupující globalizaci?

Minulé čtyři ročníky festivalu představily pražskému publiku vířící dervíše ze Sýrie, venkovské romské kapely ze Slovenska i z Balkánu, hudbu kočovných Tuaregů ze Sahary i protestní songy z Kurdistanu. V západní Evropě trvá tradice obdobných festivalů o něco déle - průlomem byl první ročník britského Womadu roku 1982. Zatím se kupodivu zdá, že lidové tradice mají tužší kořínky, než předpovídali globalizační skeptici. Etnické směry nacházejí cestu k publiku z jiných kultur, kdysi izolované hudební styly začaly navzájem komunikovat. I když si multikulturní metropole západní Evropy udržují svůj náskok před Prahou, jistý pohyb je zřetelný i na tuzemských koncertech: lidé se učí vnímat kulturní odlišnost jako něco samozřejmého. Že by se konečně prolomil led, hudební tradice přestaly být muzeálním folklorem a proměnily se zpátky v nekonečně pohyblivý proces? Možná ano, možná ne. Hudební styly dnes velmi snadno

převlékají kůži - a pokud uvidíte romského primáše na jednom pódiu vedle Dje a jeho elektronických hraček, může to být právě tak laciný efekt jako zcela legitimní tvůrčí počín.

V případě maďarské skupiny **Besh o'drom** se ale jedná spíš o to druhé. Tato kulturní kapela evropských festivalů přiveze do Prahy zcela šokující kombinaci stylů z východní Evropy - a na romské kutálky z Balkánu navazuje obdobným způsobem jako kdysi Rolling Stones na hudbu černošských staříků z bavlníkových plantáží. I když se jedná vlastně o „neznámou“ kapelu, Besh o'drom objeli úctyhodný kus světa a všude zanechali nesmazatelné stopy.

To ale neznamená, že hlavním receptem hudebního vývoje je dnes fúze či crossover. Program letošního Respectu se snaží být spíš jazyčkem vah na pomezí tradice a budoucnosti. I v tak nepřehledném terénu, jakým je world music, hraje klíčovou roli talent, dobrý cit a vkus a také schopnost oslovit publikum. Tedy dary, které nelze nastudovat, naplánovat ani naprogramovat. Velmi přesně tuto obtížně definovatelnou esenci pojmenoval jeden z letošních hostů festivalu, **Bapi Das Baul** z Indie:

„Dávám přednost akustickým nástrojům. Věřím, že mají dost síly, aby vás přivedly k tanci - ale také k nim přidávám nástroje moderní. Teď se v hudbě odehrává spousta věcí, mnohé z nich se mi líbí, ale nerad bych, abychom si navykli na příliš agresivní a hrubé rytmy. Prál bych si, aby na mých koncertech diváci tančili též srdcem a aby je okouzli nejen rytmem, ale také melodií, které vám pevně uviznou v uchu a vy si je můžete zpívat ještě dlouho po koncertě.“

Petr Dorůžka

ZUCO 103

Senses

Baul Bishwa (Indie), Senses (Indie-Francie)

Podle jedné teorie ve středověku existovaly velmi těsné svazky mezi evropskými trubadúry a jejich muzikantskými protějšky na východě. Zatímco trubadúry vyhubily civilizační pohromy včetně inkvizice, ve východních zemích si toto umění dones zachovalo kontinuitu. Na indickém subkontinentě jej praktikují sufijské, fakíři i Baulové - potulní muzikanti z Bengálu, kraje na hranici Indie a Bangladéše.

Baulové z principu odmítají církevní instituce a organizované náboženství a stavu spirituálního vytržení se snaží dosáhnout hudbou, zpěvem a tancem; označení „Baul“ znamená posedlý, ocarovaný posvátným kouzlem, anebo prostě šílený.

Baulové sice tradičně patří k nejnižším kastám a často jsou negramotní - ale v paměti mají obrovskou zásobu příběhů ústně předávaných z generace na generaci. Někteří z nich se prosadili jako profesionální hudebníci i na západě. Purna Das Baul, který pochází z osm generací dlouhého muzikantského rodu, navštívil v 60. letech USA, kde se spřátelil s Allenem Ginsbergem a Bobem Dylanem. Jeho syn Bapi Das Baul se usadil v Paříži a na festivalu Respect bude hrát jak tradiční hudbu (s bengálskou skupinou Baul Bishwa), tak i v projektu Senses, na němž se podílejí muzikanti z Evropy.

Bapi Das Baul: „Když se ocitnete na pódiu a chcete svoji hudbu sdílet s muzikantem, který přišel úplně odjinud, tak jej musíte poslouchat s obnaženými smysly. Zvuky, které se mezi vámi pohybuji, působí jako věčné otázky, cítíte je ve vzduchu jako zapomenutý parfém, sledujete je na tvářích muzikantů jako úsměvy, můžete se jich dotknout jako smyčce houslí, můžete je sejmout jako rytmy prstů na akordeonu, můžete je okusit ústy jako slova v jazyce, jemuž nerozumíte.“

Muzykanci (Polsko)

Je to paradoxní, ale pro řadu evropských posluchačů zůstává tím nejexotičtější stylem hudba z jejich vlastního kontinentu. Výrazný podíl na tom mají bouřlivé dějiny 20. století: historické regiony jako Bukovina, Sedmihradsko nebo Halič byly smeteny z politické mapy Evropy - a spolu s nimi vyprchaly vzpomínky na lokální kulturu.

Bohatým zdrojem obskurních hudebních stylů jsou horské samoty na úpatí Karpat na jihozápadě Polska - odkud například čerpá skupina jménem Muzykanci. Čtyřlennou sestavu tvoří dva manželské páry. Během své šestileté existence získala skupina na domácí půdě pěknou řádku ocenění - ale za hranicemi Polska je zatím prakticky neznámá.

V sestavě převládají tradiční akustické nástroje: dudy, housle, akordeon, perkuse, niněra. Největším překvapením je ale repertoár a velmi decentní práce s rytmy a výrazem. Některé z písní byste možná zaslechli i u českých táborových ohňů a pivních sešlostí, bohužel však bez oné hravosti a rytmické preciznosti, v níž mají polské skupiny velký náskok.

Zuco 103 (Brazílie-Evropa)

Spektrum stylů, které se hrají v dnešní Brazílii, připomíná hudební vesmír. I když laik si brazilskou hudbu spojuje s Rio de Janeirem a bossa novou, skutečnost je mnohem pestřejší. Čím hlouběji postupujete do vnitřních částí země a čím víc se vzdalujete od Rio de Janeira, tím překvapivější styly objevujete: rytmické horalské *forró*, africké *maracatu* anebo čarovnou hudbu amazonských Indiánů.

Na éru jazzových fúzí s bossa novou navázalo období, jemuž bychom mohli říkat *velká brazilská syntéza*; její historické etapy byste našli v encyklopediích pod jmény Tropicalia či MPB, tedy Musica Popular Brasileira. Jejich aktéři byli muzikanti bílé i černé pleti, jazzmani i rockeři, zpěváci se subtilním projevem i zpěvačky s hlasem jak dynamit.

Zajímavé je, že řada brazilských zpěvaček žijících v cizině si uchovala daleko těsnější pouto s tradicí své vlasti nežli mnozí ze současných umělců Brazílie. Jednou z nich je Lilian Vieira. Roku 1989 přijela do Rotterdamu studovat zpěv. V Holandsku nejprve vystupovala hlavně s doprovodem svých krajanů - ale brzy zjistila, že brazilskou identitu si dokáže uchovat, i když zkusí něco jiného. „Nechtěla jsem se omezovat jediným stylem. Moje nová skupina, Zuco 103, je vlastně čistě evropskou záležitostí. Samozřejmě, že čerpám inspiraci ze svých kořenů, ale to se odehrává hlavně v rytmické poloze. Co mě dnes zajímá nejvíc, je moderní evropská taneční hudba.“ Tomu odpovídá i sestava: zbývající část skupiny Zuco 103 tvoří tři Holanďané a jeden Němec (klavír, DJ, perkuse, bicí).

ALAAP (Indie-Anglie)

Co se stane, když se kultura z indického subkontinentu z ničeho nic ocitne jako izolovaný ostrov uprostřed velmi odlišné kultury západní, jejímž klíčovým hudebním nástrojem je elektrická kytara? K něčemu takovému došlo v Anglii koncem 70. let, při zrodu hudebního stylu, jemuž se říká bhangra. Anglická hudba procházela v téže době revolucí zvanou punkrock, kterou vedly kapely jako Clash či Sex Pistols - a v indo-pakistánských komunitách na okraji Londýna či Birminghamu se tiše rodila hudba, která se od punkrocku sice leče mus přiučila, ale jinak nabízela úplně jiné rytmy, barvy i příchutě.

Počátky stylu zůstaly nic netušící britské veřejnosti dlouho utajeny. Kazety s novými skupinami se totiž neprodávaly v hudebních megastorech, ale v drobných obchodech s potravinami a s smíšeným zbožím ve čtvrtích obydlených indickými menšinami. Díky tomu, že tato scéna zůstala dlouho skrytá pod povrchem, se jí někdy také říká „asijský underground“.

I když v žánru mezitím došlo ke střídání generací, některé z těch úplně prvních skupin ze 70. let dodnes existují a mají se čile k světu. Alaap ze západního Londýna je dnes označován za „praotce bhangry“.

RESPECT

ethnic & world music festival

5. ROČNÍK

Pod záštitou Karla Schwarzenberga

Manu Chao (Francie)

KONCERTY:

sobota 25. května - Manu Chao (Francie)
Louka za Jizdárnou Pražského hradu

pátek 22. listopadu - Taraf de Haidouks

FESTIVALOVÝ VÍKEND

- Terasa jízdní Pražského hradu

sobota 15. června

- Xistra (Španělsko)
- Muzykanci (Polsko)
- Cubanísimo (Kuba)
- Alaap (Indie-Anglie)
- Zuco 103 (Brazílie-Evropa)

neděle 16. června

- Besh o'drom (Maďarsko)
- Baul Bishwa (Indie)
- Senses (Indie-Francie)
- Ludová hudba Júliusa „Šuko“ Bartoša (Slovensko)

DOPROVODNÉ PROGRAMY

Výstava fotografií (červen) - PALÁC AKROPOLIS
- Kosovo (Helena Kočmidová)

Filmové projekce (červen) - kino AERO

- Nul N Est Prophete En Son Pays
Dokument o prvním (!) koncertě romské skupiny Taraf de Haidouks v Bukurešti (Elsa Gatliř)
- Brass On Fire „Road movie“ romské dechovky Fanfare Ciocarlia
- Novinka Wima Wenderse (v jednání)

RESPEKT

RACHOT

Sorávc
Pražského hradu

Cubanísimo (Kuba)

Pokud Buena Vista Social Club „objevil“ pro světové publikum zlatou éru kubánské hudby, Cubanísimo ji se vši důkladností hraje - a zůstává přitom do puntíku věrně dobovému koloritu. Hudebníci vystupují v černých oblecích, jaké se nosily v 50. letech, a čerpají inspiraci z kubánských klasiků (Beny Moré, Pérez Prado, Machito). Neexperimentují, ale přitom ani slepě nekopírují originály jako nějaký druhořadý revival band. Prostě hrají hudbu, která během svého vývoje vykrystalizovala k dokonalým tvarům.

Vedoucím Cubanísima je pianista Ricardo Alvarez. Narodil se roku 1962 v Havaně, ale jako řada jeho krajanů žije v exilu. Alvarez se usadil v Berlíně, spolupracoval se špičkovými německými jazzovými ansámblí (RIAS Big Band). Zbytek desetičlenné sestavy tvoří šest dalších rodilých Kubánců a tři Evropané.

Skupina vydala roku 1998 své první album *Clasicos al estilo de los 50s* (Klasika ve stylu 50. let). Dnešní „kubánský trend“ byl tehdy ještě velmi odvážnou představou v hlavách hrstky snílků. Průlomové album Buena Vista sice už existovalo, ale vědělo o něm jen pár nadšenců. Nominace na Grammy, film Wima Wenderse i světová turné - to všechno byla ještě hudba budoucnosti.

Cubanísimo mezitím získalo pověst především jako tvrdě pracující koncertní kapela: vystoupila mj. na Africa Festivalu ve Würzburgu a World Music Festivalu ve Frankfurtu.

Besh o'drom (Maďarsko)

Během posledních deseti let, kdy se Evropa učila poslouchat hudbu jiných kultur, se na našem kontinentě změnilo klima: vzrostla poptávka po hudbě z Afriky, Balkánu i jiných exotických končin - což povzbudilo vznik nových skupin. Jeden z takových novotvarů - jedenáctičlenný **Besh o'drom** - bychom mohli zařadit do „druhé generace“ balkánských hrajících kapel, inspirovaných syrovými cikánskými kutálkami jako Kočani Orkestar či Taraf de Haidouks. Tahle povedená partička z Maďarska vymyslela, co by jednou stejně muselo přijít: naprosto šokující a ničivou fúzi nejrůznějších elementů z jihovýchodního konce Evropy. Dechy, cimbál, darbuka i velký buben, housle, akordeon, ale také DJ nesestřelitelný pankáčský maniak v roli zpěváka. Kapela se hravě obejde bez sexy tanečnic a umělé mlhy a na pódiu rozpoutá totální divočinu a řízený chaos, v němž má ovšem každé tukuť na cimbál své místo. Pokud by nějaký genetický inženýr vyšlechl balkánské Pogues, sotva by hráli lépe. (Rock & Pop, reportáž z festivalu Rudolstadt 2001)

Skupinu založili roku 1999 dva švagři - Gergely Barca (saxofon) a Ádám Pettik (zpěv). Trojčlenné obsazení se nakonec rozrostlo na folkový big band. Besh o'drom se nesnaží o věrné kopie lidových melodií a tabu maďarských folkloristů porušil například tím, že používá dechovou sekci. Skupina zpívá maďarsky, romsky, albánsky a řecky.

Xistra De Coruxo (Španělsko)

Významná irská skupina Chieftains - pověstná společnými projekty s muzikanty ze spřízněných „keltských“ zemí - si na své album *Santiago* přizvala hosty ze severního Španělska. Přesněji řečeno z Galicie - tedy z oblasti, která je jazykově mnohem bližší k Portugalsku nežli ke zbytku Španělska. Zdejší obyvatelé museli pro udržení své kultury vynaložit podobné úsilí jako Irové, Finové či jiné národy, žijící ve stínu „velkého bratra“. Možná, že právě proto si jejich hudba dodnes uchovala vitalitu a dokáže oslovit posluchače z jiných koutů světa.

Pro regionální jazyky a kulturu Španělska představovala velká část 20. století období hubokého temna - což se změnilo až roku 1975 po smrti po diktátora Franca, kdy se galicijština a další „menšinové“ jazyky začaly vracet do škol, literatury i sdělovacích prostředků a s nimi ožily lidové hudební tradice.

Koncem 80. let vypsal španělská vláda soutěž, jejímž cílem bylo podpořit regionální folkové hudebníky. Tehdy pronikla do popředí galicijská skupina Milladoiro, která loni vystoupila v divadle Archa.

Sestava Xistra De Coruxo vznikla roku 1988, kdy doprovázela folklorní taneční ansámbl. Ve svých počátcích navazovala na tradici galicijských dudáků. K původní sestavě (2 dudy, 2 tamburíny) přibýly flétny, akordeon a klarinet. Ve svém repertoáru má jak tradiční galicijské tance (muineira, jota), tak i formy, které do Galicie pronikly z jiných evropských zemí před sto lety (rumba, mazurka, polka).

Petr Dorůžka

Spolupřadatel Hlavní město Praha